

Algimantas Radzevičius**PORA ŠTRICHŲ K. DONELAIČIO KŪRYBOS
TAUTOSAKIŠKUMUI PAGRĮSTI**

Donelaičio kūrybos ryšys su lietuvių tautosaka, kaip ir su mitologija, specialiai beveik netyrinėtas, o vyraujančioje abstrakčioje, iš esmės apioriškai susidarytoje jo sampratoje galima konstatuoti ne tik skirtingas, bet ir visai priešingas tendencijas. Pirmasis mūsų klasiko vertintojas L. Rėza, vadovaudamasis savo meto vokiečių kultūrologijoje vyravusiomis preromantinėmis nuostatomis (Herderis), „Metus“ visais atžvilgiais, ne tik formos, bet ir turinio bei tipožodygmenyje laikė folklorinės dvasios kūrinium, dargi absoliutizavo šios poemos tautosakiškumą. Vėliau mūsų literatūrologijoje vis labiau pabrėžiant Donelaičio kūrybos, ne tik poemos, bet ir pasakėčių realistiškumą bei socialinį kryptingumą, dėmesys šiai, mūsų supratimu, esminei lietuvių grožinės literatūros pradininko palikimo dimensijai blėso, paprastai būdavo pasitenkinama tik atskiromis folkloristų pastabomis, empiriškai fiksuojančiomis tiesioginius konkrečių „tautosakinių elementų“, išsitenkančių poetinės kalbos sferoje, atitikmenis. Tokiu empiriniu originalios poezijos ir tautosakos lyginimo keliu, sakysim, pasuko žinomas lietuvių liaudies dainų tyrinėtojas Z. Slaviūnas apibendrinančių intencijų straipsnyje „K. Donelaičio ryšiai su tautosaka“¹, kur, nesigilinant į pirmojo mūsų klasiko meninio mąstymo sąsają su folklorinės estetikos ir poetikos principais specifika, jam taikomi naujųjų laikų Europos (taip pat ir lietuvių) literatūrai savybingi sąmoningo atsigręžimo į sakinę ir dainuojamąją liaudies kūrybą parametrai, kai tautosakinius motyvus, įvaizdžius, poetines kal-

bos priemonės imama profesionaliai imituoti, stilizuoti ar parafrazuoti (Donelaitis čia netgi laikomas šio Švietimo epochoje išryškėjusio originaliosios literatūros santykio su tautosaka pradininku²).

Mūsų įsitikinimu, kurį toliau bandysime pagrįsti, Donelaičio ryšys su tautosaka ir visų folkloru, kaip ir su baltiškosios mitologijos archetipais bei reliktais, pirmiausia buvo gaivališkas, natūralus ir todėl substancialus, dargi fundamentalus: būrų poetui, kaip ir visai agrarinei lietuvių bendruomenei, tai buvo lyg oras, kuriuo kvėpuojama ir be kurio neišmanoma gyventi. Per amžius kurta ir gludinta, iš kartos į kartą perduodama ir Donelaičio gyventu metu, XVIII a. antrojoje pusėje, kai Vakarų Europoje kolektyvinio liaudies meno spontaniškas tradicijas jau nustelbė, o ne vienu atveju ir sąmoningai išstūmė civilizatoriškos intencijos (klasicizmo ideologija, estetika, poetika), Mažojoje Lietuvoje likusi labai gyvastinga ir plačiai kultivuojama tautosaka ne tik neapšviestam baudžiaviniam kaimui, bet ir negausiems šviesuoliams. Šioje etninėje Lietuvos srityje paprastai iš to kaimo kilusiems ir didžiąją savo gyvenimo dalį jame praleidusiems, neišvengiamai tapo svarbiausia estetiinių poreikių bei interesų realizavimo sfera ir poetinės saviraiškos mokykla, jeigu jau ne tos saviraiškos būdas, tai bent modelis. Galima dargi tvirtinti, jog nuo šios natūralios ir būtinai viso dvasinio gyvenimo terpės nebuvo įmanoma atsiriboti net ir tuo atveju, jei tai būtų norėta sąmoningai, iš įsitikinimo ar kokiu išorinių paskatų padaryti. Šią vidinę koliziją, tiesa, neišplėtota, daugiau tik numanoma,

pajuntame ir "Metuose", kai pasakotojo rep-likomis nepagarbiai ir net smerkiamai atsiliepiama apie rugiapjūtės pabaigtuves švenčiančių būrų rekavimus ("Rodės man isties, kad jaučių kaimenė bliovė. / O štai vaikpalaičiai Plaučiūno parnešė plonį...") (R., 157) ar įsilinksminusių svotelių bliovimą už česnių stalo, kai šie "kaip kiaulės almono (tik gėda sakyti) / Kiauliškas dainas dainuot ir žviegt užsimanė" (181). Šios nepagarbios užuominos galėjo būti ir sąmoningi ar intuityvūs poeto reveransai oficialiai literatūriniai opinijai, tuo metu vokiečių literatūroje įsitvirtinusio klasicizmo inspiruojamam nepalankiam ar net niekinančiam požiūriui į liaudies kūrybą apskritai (tokių reveransų, norėdamas apsidrausti, griebėsi jau Donelaičio pirmtakas Pil. Ruigys, XVIII a. vidury išdrįsęs pirmas paskelbti tris lietuvių liaudies dainas). Galop negalima nepastebėti, jog mūsų klasikams užsipuola ne pačias liaudies dainas, šokius ar tradicinius šventinius ritualus, o jų profanaciją, paprastai sukeliama atskirų "neprašytų svečių" – girtuoklių ir triukšmadarių Dočio su Plaučiūnu ar Slunkiaus su Pelėda.

Kad ir kaip ten būtų, tenka, deja, konstatuoti, kad mūsų literatūrologijoje kuo toliau, tuo labiau įsitvirtino nuomonė apie visos Donelaičio mąstysenos ir kalbėsenos svetimumą pačiai liaudies kūrybos dvasiai, nekalbant jau apie tautosakišką poetiką ir stilių. Bene pirmasis tokią nuomonę kategoriškai išsakė žinomas senosios mūsų raštijos tyrinėtojas M. Biržiška, 1952 – 1953 m. JAV išleistame dvitomiame veikalė "Lietuvių tautos kelias" tvirtinęs: "Galbūt Donelaitis bus savo kūrinių skaitės ir savo parapijiečiams, tik kažin ar bebūs kaimo žmonėms patikę realistiniai jų gyvenimo vaizdai ir ryškūs gamtovaizdžiai, taip tolimi ir svetimi kaimo kultūros tautosakinei kūrybai, ir ar nebūs jie mūsų žmonėms atrodę lyg koks iš jų pasityčiojimas, o heg-zametrinis skaitymas, toks skirtingas nuo dainų ritmikos, keistai, neįprastai kaimiečio ausiai turėjo skambėti."³ Su tokia nuomone iš esmės solidarizuojasi ir šiuolaikiniai mūsų literatūrologai, rašytinės etninės lietuvių poe-

zijos pradininko kūrybos estetinius principus laikydami esant opozicinius žodinius liaudies kūrybos poetikai. "Stilistiniu požiūriu lietuvių liaudies dainos ir "Metai" laikytini savotiškais partneriais, tai du stilistiniai lietuviško meninio žodžio poliai: pakylėta, nušlifluota deminutyvinė liaudies dainų poetika iš principo skiriasi nuo sodraus, šiurkštoko K. Donelaičio žodžio"⁴, – tvirtinama specialioje monografijoje, tyrinėjančioje lietuvių poezijos ir tautosakos sąsajas, tam tikras išlygas darant mūsų lingvistų bei folkloristų įteigtam požiūriui, jog Donelaičio stilistika su tautosaka siejasi "tik žodžio, frazeologijos lygmenyje."⁵

Drįstume manyti, kad pirmasis mūsų klasikams necitavo bei neimitavo nei dainuojamosios, nei pasakojamosios liaudies kūrybos ir šiame siauriausiame meninės išraiškos lygmenyje, paprastai siejamame su smulkiaja tautosaka ir specifine jos idiomatika. Poetas lyg ir gėdinasi mechaniškai kartoti net populiariąsias liaudiškas onomatopėjas, mėgdžiojančias lakštingalos ir putpelės balsą. Fragmentiškai, bėgliu punktyru "Metuose" perteikiama ne tik folklorinė pasaka apie erelio sušauktą paukščių sueigą, bet ir sąmojinga liaudies minklė apie sturluką ir syveidą (kiškį ir lapę), kurią ne taip seniai buvo užrašęs ir savo "Tyrinėjime" paskelbęs Donelaičio kraštiečiai ir bičiulis Pilypas Ruigys.⁶ Visais šiais atvejais pasitenkinama lakoniškais žinomų folklorinių vaizdinių parafrazėmis ar tik subtiliomis užuominomis, įgyjančiomis jau ne tik tiesioginę, bet ir perkeltinę literatūrinę prasmę, paprastai suteikiant tai populiariai tautosakinei medžiagai savitą ar ironišką parodijinį atspalvį ("Smuikai tav ir kanklys tur su gėda nutilti, / Kad rykaudama tu savo saldų pakeli balsą / Ir kinkyt, aplakt, nuvažiuot išbudini Jurgi!" (97) arba: "Ar negirdit, kaip šienaut jau putpelė šaukia / Ir, kas žiemai reiks, sukraut / Kupetą liepia?" (145).

Mūsų supratimu, "Metų", kaip ir Donelaičio pasakėčių sąsaja su tautosaka daugiausia reiškiasi ne konkrečios leksinės frazeologijos lygmenyje, o apima pačius bendriausius ir kertinius profesionaliosios lietuvių

poezijos pradininko meninės mąstysenos bei vaizduosenos principus, kurie natūraliai ir dėsingai, bet tikriausiai nelabai sąmoningai, daugiau intuityviai buvo dedami lietuvių literatūros pagrindan jau nuo M. Mažvydo "Katekizmo" eiliuotosios prakalbos.

Ar profesionaliosios lietuvių poezijos pradininkas kaip nors specialiai domėjosi tautosaka, kuri jo aplinkoje, be abejo, tebebuvo ne tik labai gyva, bet ir dominuojanti lietuvininkų, beveik ištisai kaimiečių, žemdirbių, dvasinio gyvenimo sfera, savo nerašytais įstatymais nuo amžių reguliuojanti bendruomeninę jų kultūrą, tiesioginių duomenų nėra. Tačiau pasilikti šios tradicinės liaudies kultūros nuosėlėje Donelaitis, visą savo amžių buvęs jos terpėje ir neabejotinai jos veikiamas, negalėjo, todėl atsakymo tyrinėtojai, kaip žinoma, jau senokai emė ieškoti pačioje klasiko kūryboje, kurioje kokių nors tiesioginių liaudies kūrybos citatų ar atvirų jos vertinimų taip pat nerasta. Remiantis dviprasmeis užuominomis ir atskiromis replikomis, išsakytomis beasmenio pasakotojo lūpomis, vis labiau plito ir galop įsitvirtino vienpusiška, mūsų įsitikinimu, klaidinga nuomonė apie paties Donelaičio svetimumą ir dargi priešišumą liaudies menui apskritai. Šiuo atveju buvo pažeidžiama kertinė grožinės literatūros interpretavimo taisyklė, neleidžianti sutapatinti autoriaus pažiūrų ne tik su jo sukurtų herojų, dargi pačių teigiamiausių, bet ir su asmeninėmis kūrinių pasakotojo, kuris tik labai retai, juoba epinėje kūryboje, esti adekvatus autoriaus atitikmuo, nuostatomis.

Ne vienas Donelaičio kūrybos interpretatorius nematė ar nenorėjo matyti, jog ir tomis atskiriomis priekaištaujamojo pobūdžio replikomis. "Metų" pasakotojo mestomis česnyje per daug įsilinksminusiems būrams, dažniausiai dargi tik atskiriems išsišokėliams – neprašytiems svečiams – Pelėdai su Slunkiūmi arba Dočiūi, nepadoriu ir įžūliu savo elgesiu aptemdantiems vienos ar kitos būrų šventės šventiškumą, yra smerkiama ne patys liaudies papročiai ir tradiciniai pasilinksminimai bei pramogos, ne pabaigtuvių triukšmas ar vestuvių šurmulyš, ne jų metu atlieka-

mos dainos, šokiai ir žaidimai, o tiktai jų iškraipymai, suvulgarinimai, gražių liaudies apeigų ir apskritai liaudies artistizmo profanavimas. Kažkodėl lig šiol taip ir liko nepastebėtos ar bent nepabrėžtos ištis apibendrinančios, minimus iškraipymus ne tik paaiškinančios, bet ir objektyviai pagrindžiančios, dargi savaip pateisinančios pasakotojo mintys, paties autoriaus, matyt, laikomos esminėmis, nes poemos tekste net du kartus formuluojamos bei pakartojamos beveik tais pačiais žodžiais. Antai apie Krizo dukters vestuvėse per daug įsilingavusius kaimynus padaroma tokia kone "advokatiška" išvada, apeliuojanti į laukiamą adresato supratimą: "*Juk žinai*, kaip linksmas būrs *per daug prisisiurbęs / Kartais* ant česnių durnas šūtkas prasimano" (183; visur išskirta cituojant); tokia pat supratinga, dargi tolerantiška nuostata aidė ir Plaučiūno surengtose krikštynose dar labiau prisivaišinusių svečių atžvilgiu: "*Žinot juk*, kaip glūpas būrs, *permier* prisirijęs. / *Zaunyt* ir durnus niekus išpliopt nesigėdėi" (211).

Drįstame manyti, kad būdamas ne tik pakantus, bet ir pagarbus senųjų mitologinių pažiūrų bei papročių atžvilgiu (tai matyti ir iš ankstesniame šio darbo skyriuje pateiktos jų reminiscencijų "Metuose" charakteristikos), Donelaitis taip pat pagarbiai, tegu ir santūriai, negalėjo nežiūrėti ir į meninę liaudies kūrybą bei etninį folklorą apskritai. Tas požiūris galėjo būti netgi visai palankus, tik jo pirmasis mūsų klasikas, tikriausiai ir tautosakos atžvilgiu stovėjęs humanistinėse Renesanso pozicijose, negalėjo atvirai bei viešai skelbti dėl jau minėtų gyvenamojo meto vokiečių literatūroje bei jos estetikoje ir poetikoje įsitvirtinusių ir oficialiai proteguojamų klasicizmo normų. Tad peršasi, atrodytų, neabejotina išvada, jog savo kūrybos visuma Donelaitis, kaip ir jo liaudiškas pasakotojas bei teigiami herojai būrai, širdies gelmėse būdamas nuoširdus bei ištikimas etninės lietuviybės, senųjų lietuvininkų tradicijų ir papročių saugotojas bei gynėjas, didžiai susirūpinęs dėl jų sakrališkumo ir grynumo, svarbiausia atsvara kolonizatorių nešamai ir platinamai svetimšalei bei

svetimkalbei kultūrai pagal Renesanso humanistų supratimą turėjo laikyti ne ką kitą, o kaip tik gyvą gimtąjį žodį ir jo autentišką kūrybinę saviraišką, t. y. tegu tiesiai ir neperšamą lietuvininkų pasakojamąją ir dainuojamąją tautosaką.

Šiame autentiško liaudies žodžio ir jo kūrybinės bei poetinės raiškos kontekste neišvengiamai iškyla ir paties Donelaičio, pirmojo profesionalaus etninio lietuvių poeto, asmenybės liaudiškumo, jo pasaulėjautos ir pasaulėžvalgos folkloriškumo, galop paties jo talento sąsajų su liaudies menininko prigimtimi, su jo tautosakine mąstysena ir vaizduosena problema. Pirmasis lietuvių literatūros klasikas, nors beveik visą gyvenimą praleido Prūsijos karalystės užkampyje, kaip liudija pati jo kūryba ir išlikę keli kiti dokumentai, buvo aukštąjį mokslą įgijęs intelektualas, ne tik pastorius, bet ir plačių humanistinių pažiūrų inteligentas, galima sakyti, universali kūrybinė renesansinio tipo asmenybė, ne tik devynių amatų meistras, bet ir mąstytojas, savo mentalitetu atitikęs fundamentaliosios XVI a. Europos šviesuolių pasaulėžiūros tipą. Bet kaip ir dauguma Renesanso epochos poetų bei menininkų, jis ne mažiau buvo ir esminių tradicinio liaudies kūrėjo "natūralaus artisto" savybių perėmėjas, šiuo atveju žodingas liaudies kalbėtojas ne tik iškalbaus pamoklininko, bet ir šmaikštaus pasakoriaus prasme, ką čia ir stengsimės parodyti. Tai juo labiau svarbu, nes mūsų literatūros istorikai yra įpiršę, kaip mums atrodo, nelabai autentišką, neretai dargi iškreiptą Donelaičio kaip žmogiškosios asmenybės ir ypač kaip kūrybinės, meninės individualybės vaizdinį.

Tradiciskai interpretuojant lietuvių poezijos pradininko kūrybą kaip klasicistiškai ar švietėjiškai racionalistinę, o pastaruoju metu ir kaip barokiškai fatalistinę bei pesimistinę, bet visais atvejais kaip didaktiškai moralizatorišką, ir jos autoriaus asmuo norom nenorom yra apgaubiamas sauso ir šalto asketo, griežto puritono toga. Tokiam Donelaičio asmens įvaizdžiui patvirtinti istorikai paprastai pasiremia ir kai kuriais išlikusiais paties poe-

to užrašais, ypač jau seno, paliegusio, fizinės negalios kamuojamo Tolminkiemio klebono piktokais įrašais apie kai kuriuos savo parapijiečius krikšto metrikų knygoose. Tačiau kažkodėl nematoma, kad už tas lakoniškas, impulsyvaus būdo padiktuotas replikas yra išlikę daug solidesnių ir Donelaičio dvasinį pasaulį, ypač jo meninę prigimtį, nepalyginamai geriau atskleidžiančių autentiškų šaltinių; tai pora poeto laiškų, jau irgi senatvėje, treji metai prieš mirtį parašytų, jaunam savo bičiuliui J. Jordanui, netolimų Norkičių pastoriaus sūnui, pagal savo asmeninius interesus irgi literatui, "Karališkosios vokiečių draugijos" nariui. Prie pirmo iš jų, daugiau nei perpus trumpesnio už antrąjį ir parašyto lietuviškai, čia ir norėtusi kiek stabtelėti, nes, mūsų supratimu, laiško autorius jame labai atvirai, bet kartu ir subtiliai apnuogina būtent liaudines, galima sakyti, folklorines savo poetinio talento ir pačios kūrybos saknis.

Iš lakoniškų, impulsyvių ir kartu mašlių, lyg ir neužbaigtų šio laiško frazių dvelkte dvelkia visai kitokia negu pastoriškuose įrašuose Donelaičio siela – ne tik gaivališka ir šviesi, bet ir žaisminga, dargi valiūkiška kaimo išdaigininko, liaudies artisto plačiausia šio žodžio prasme siela, gebanti nelauktai, kone paradoksaliai, o tiksliau – groteskiškai susieti ir į įspūdingą derinį suldyti tolimiausių, netgi vienas kitą neigiančius dalykus: materialios žemdirbiškos buities rūpesčius, kasdienybės smulkmenas ir filosofinius apibendrinimus, kaupiančius daugiau į potekstę nukeltas autoriaus mintis apie žmogaus gyvenimo prasmę, jo vietą pasaulio harmonijoje, apie mielą, bet greit prabėgantį gamtos ir žmogaus pavasarį. Ir visa tai įvilкта į sąlygišką groteskinį drabužį, nuaustą iš pusiau tikroviškų, pusiau fantastiškų vaizdinių įspūdžių. "Širdings Brolau!" – tokiu familiariu liaudišku kreipiniu pradeda savo laišką autorius, jau pirmomis jo frazėmis, pakartojančiomis įprastas įvadinės senų, gerų kaimynų susitikimo pradžios formules, pasiekdamas tautosakiškam pasakojimui savybingos skirtingų, atrodytų, nieko bendra neturinčių dalykų žaismingos

sąsajos. pažadinančios ne tik išmoningo žodžių žaismo, bet ir nežaboto fantazavimo polėkį, kuris sudaro ir svarbiausią tautosakos patosą: “Ką veiki su savaisiais? Ar dar sveiki ir linksmi krutate? Mes, senieji, dar vis kybojam ir jau savo grabus duodame budavot” (272). Tai, kad Donelaitis čia sąmoningai pavartoja tradicines, kone sakralinėmis lietuviško kaimo diskurse virtusias pasisveikinimo formules. iš liaudies buitinės šnekos perėjusias ir į poetinę tautosakos kalbą, patvirtina ir jo grožinė kūryba. kad ir bene anksčiausiai parašytos pasakėčios “Lapės ir gandro česnis” pradžia:

*Lapė ant laukų medžiodama gandrą sutiko.
“Sveiks, – tarė, – miels brolaus! Ką veikia
tavo pačiuotė?
Kūdikiai tavo taip jau ką veikia savo lizdelyj?
O ir tu ką veiki, ar sveiks, ar drūts dar medžioji?”*
(41)

Toks ne tik liaudiškų, bet ir folkloriškų frazių bei intonacijų ir negana to – vaizdinių bei įvaizdžių žaismas, kur poetinis įspūdis ir vaizduotės skrydis netikėtai, bet labai “renesansišškai” susilydo, tiksliau išauga iš pabrėžtinai proziškų buitinių detalių, tokių kaip lašiniai ir dešros, virtuozišškai ir gal todėl (kaip ir tautosakoje) labai glaustai bei lakoniškai, bet prasmės atžvilgiu itin kondensuotai yra plėtojamas per visą trumputį laiško tekstą: “Lakštingala jau visur savo dainas pabaigė; o mūsų lašiniai bei dešros jau taip jau baigias” (ten pat). Šioje tuoj po cituoto įvado einančioje frazėje netikėtai paminėta lakštingala tampa pagrindiniu laiško “herojumi”. Manytume, jog tas balsingiausias ir mylimiausias lietuvių liaudies paukštelis tikriausiai ne tik dėl savo nuostabių pavasarinių trelių nusielpno tokio išskirtinio dėmesio; ir mažesnės, o gal ir didesnės reikšmės čia galėjo turėti ir tradicinis tautosakinis kuklaus “būriškos” išvaizdos, bet nepralenkiamo balso giesmininko įvaizdis ir jo semantinis bei ekspresinis talpumas. Juk neatsitiktinai jis “įskrenda” ir į pirmuosius “Metų” puslapius. O svarbiausia,

kad privataus laiško reikalavimų labai ribojamo fantazavimo apraiškose mūsų klasikas geba intuityviai, bet didžiai išradingai operuoti pačiais pamatiniais tautosakinės mąstytėnos principais – žmogaus ir gamtos paralelizmu, personifikacija ir hiperbolizacija. Iš laiško matyti, jog lakštingala čia anaipol nėra atsitiktinis, pirmas rašančiojo galvon šovęs vaizdinys; tai įvaizdis prisiminimas, lyg ir koks poetinis šriftas ar kodas: adresantas užsimena, kad “lakštingalos tema” buvo plėtojama jau ankstesniame jų susirašinėjime: “Rašyk man, kaip jūsų lakštingala dainavo šimet! Kaip mūsų dainavo, jau andai tav rašiau” (ten pat). Tai rodo, jog “lakštingalos klausimas” netgi buvęs vienu svarbiausiu viso dviejų bičiulių susirašinėjimo motyvu, kuris savo pobūdžiu yra vaizdinis, t. y. meninis, o savo prigimtimi – folklorinis. Tą ryšį su lietuvių folkloru patvirtina tolesnės laiško eilutės, kur lakštingala jau aiškiai suvokiama ne tik kaip realus, autorius neseniai girdėtas paukštelis, bet ir kaip sąlyginė, sužmoginta būtybė, su kuria susijusią tautosakinę onomatopėją Donelaitis čia, kaip ir porą kartų “Metuose”, ten piešiamuose pavasario vaizduose, tiesiog virtuozišškai parafrazuoja ir kur reali lakštingala jau virsta tautosakoje populiaria gamtos kūrinio personifikacija: “Aš ją tikt vienąsyk girdėjau krūmuose besilinksminant. Ale neišmaniau tikrai, ką ji Jurgučiniu liepė. Rasi šimet nereikėjo jį budint ir ragint” (ten pat). Tačiau negalima nepastebėti ir to, kad neabejotinai tautosakiškas lakštingalos ir jos giesmės įvaizdis čia, ypač paskutine fraze, kartu ir labai individualiai įprasminamas, originaliai papildomas subtilia potekste (“K. Donelaičio lakštingala tikriausiai tėra sumaniai užmaskuotas įnoringos lyros sinonimas”⁷, – ne taip seniai spėliojo Donelaičio biografas V. Kuzmickas), kuri savo intelektualiniu užtaisu jau pranoksta tautosakinio mąstymo plotmę ir pakyla į rafinuoto literatūrinio traktavimo lygmenį. Bet po šios subtilios užuominos laiško autorius vėl grįžta prie gyvo ir atviro pasakojamosios liaudies kalbos tono ir nors “post scriptum” pateikia toli gražu ne tautosakišku hegzametru suei-

liuotų pora lietuviškų frazių, to iš paviršiaus „neliaudiško“ dvielio prasmė ir vidinė sandara gali būti laikoma visai tautosakiška, folklorinio kreipinio forma parafrazuojanti lietuvių liaudies dainose, ypač karo tematika, dažnai sutinkamą motyvą:

*Bek mano Zeligmon's! Skubriai su gromata mano,
Ir iš Įsruities parnešk man gromatą kitą. (Ten pat)*

Donelaičio mentaliteto ir kūrybos ryšiai su tautosakine tradicija nėra vien jo individualybės ypatumas, juoba atsitiktinis ar išskirtinis reiškinys. Juos subrandino visa Mažosios Lietuvos etninės kultūros, ypač raštijos, plėtra per ilgą XVI – XVIII a. periodą, reprezentuojantį esminius Renesanso epochos procesus, tarp kurių atsigrėžimas į tautosaką kaip pamatinę etninės savo krašto kultūros dalį sudaro itin svarbų ir specifinį tos epochos požymį. Iš pradžių gaivališkas, daugiau intuityvus, bet tolydžio vis sąmoningesnis ir stipresnis orientavimasis ne tiek į pačią konkrečią tautosakinę medžiagą, kiek į pasakojamojo ir dainuojamojo liaudies diskurso estetinius bei poetinius principus, į tautosakos per šimtmečius sukauptos vaizdavimo patirties ir išraiškos galimybių praktinį panaudojimą rašytinėje kūryboje, teminio ir idėjinio turinio požiūriu visai nefolkloriškoje, beveik ištisai konfesinėje, be to, dar ir specialios liturginės paskirties, visam laikui tapo Rytprūsių lietuviškosios raštijos meninės plėtos pamatu. Jis išryškėjo jau pirmoje lietuviškoje knygoje (M. Mažvydo „Katekizmo“ eiliuotoji pratarmė⁸), buvo perimtas ir pirmame bei vieningame ten pasirodžiusiame lietuviškų pamokslų rinkinyje – J. Bretkūno „Postilėje“ (1591 m.), kur, kaip jau ir Mažvydo knygoje, akivaizdus sąmoningas, tiesa, daugeliu atveju kritiškas dėmesys seniesiems, pagonybės laikus siekiantiems lietuvių papročiams ir ritualams, nuo kurių instinktyvios traukos jis pats netgi postilės puslapiuose dar nėra galutinai išsivadavęs⁹ ir kuriuos rašomoje savo krašto istorijoje naudojo kaip svarbų duomenų šaltinį tautos etninei kultūrai atskleisti. J. Bret-

kūnas, laikomas žymiausiu Mažosios Lietuvos rašytoju iki Donelaičio, pirmasis į didaktinę lietuvių raštiją įvedė folklorinį pasakotojo tipą, kuris kreipiasi į klausytojus tradiciniais deminutyviniais žodžiais, o svarbiausia – ne vien savo, bet ir jų vardu, daugiskaitine pirmojo asmens forma. Itin plačiai bei universaliai beveik po poros šimtmečių vartota ir Donelaičio. Tačiau stipriausiai tautosaka paveikė Mažosios Lietuvos giesmes – svarbiausią religinės reformatų literatūros žanrą; daugiausia čia nuveikė D. Kleinas ir jo bendradarbiai (M. Švoba), pirmiausia liaudies dainų veikiami atnaujinę bei reformavę ne tik lietuviškų giesmių kalbą ir eilėdarą, bet ir jų vaizdinę sistemą bei kompoziciją: pirmąkart į giesmes įvedami apibendrinti gamtovaizdžiai, primenantys dainuojamojoje lietuvių tautosakoje itin plačiai vartojamus gamtos ir žmonių gyvenimo paralelizmus, sudarančius ir garsiosios Donelaičio poemos struktūros pamatą. Matyt, dėl vyraujančios giesmės žanro reikšmės Mažosios Lietuvos raštų rengėjų dėmesys nuo savo krašto smulkiosios tautosakos, senoviškų papročių, ritualų, tikėjimų, kurie buvo kaupiami ir aprašomi pirmųjų tenykščių humanistų (J. Bretkūno neišleista krašto istorija, T. Lepnerio ir M. Pretorijaus etnografiniai veikalai), vis labiau krypo į liaudies dainas.

Pirmasis Mažosios Lietuvos šviesuolis, visai sąmoningai atsigrėžęs į lietuvių liaudies dainas, jas specialiai rinkęs ir tyrinėjęs, buvo M. Merlinas, savo lotyniškame traktate „Pagrindinis lietuvių kalbos principas“ (1706) svarbiausiu ne tik aiškaus, tikslaus, bet ir gražaus, vaizdingo žodžio bei frazės šaltiniu paskelbęs gyvąją, bet ne tiek šnekamąją, kiek pirmiausia poetinę liaudies kalbą. O šį teorinį M. Merlino postulatą orientuotis į poetinės liaudies kalbos patirtį ir kartu į tautosakos tradicijas pirmas praktiškai pabandė J. Šulcas Ezopo pasakėčių vertimais, tais pačiais 1706 m. išleistais atskiru rinkiniu, kur jau paties tautosakiškiausio literatūros žanro ir liaudiškiausio Antikos rašytojo pasirinkimas aiškiai patvirtino identišką vertėjo intencijas, juoba kad jau rinkinio pratarmėje jis pabrėžė,

jog ir pats stropiai rinkęs liaudies dainas ir turįs užrašęs jų pluoštą. Kad tai buvo jau ne vien turtingo liaudiško žodžio, bet ir raiškios liaudiškos, t. y. iš esmės tautosakiškos, formos paieškos, pabrėžė ir pirmas šių pastangų vertintojas Pilypas Ruigys, į Šulco knygelę įdėtame ir vertėjui dedikuotame vokiškame eilėraštyje pareiškęs:

*Žinok ir džiaukis tuo. Tėvyne, ryt mielai.
Tikrom grožybėm tu papuoši savo galvą,
Netinka vokiečių ir lenkų skarmalai.¹⁰*

Dideli paties P. Ruigio nuopelnai propaguojant ir tyrinėjant lietuvių tautosaką, ypač liaudies dainas, tikriausiai turėjo jau ir tiesioginio poveikio folkloriniams Donelaičio interesams. P. Ruigys, Tolminkiemiu gretimos Valtarkiemio parapijos pastorius, ligi mirties buvo ne tik artimiausias Donelaičio kaimynas, bet ir jo bendramintis bei bendražygis. P. Ruigio traktatas „Lietuvių kalbos kilmės, būdo ir savybių tyrinėjimas“ (1747), kuriame pirmąkart buvo paskelbtos trys lietuvių liaudies dainos ir kuriame Mažosios Lietuvos etninių raštų rengėjų visą laiką puoselėtas ir tolydžio vis stiprėjęs renesansiškas domėjimasis tautosaka pasiekė epogėjų, pasirodė šiek tiek prieš tai, kai pats Donelaitis ėmėsi rašyti savo poetinius kūrinius. Vyresniojo bičiulio literatūrinės veiklos pavyzdys galėjo būti ne tik svarbus stimulus pačiam imtis plunksnos, bet ir pastūmėti būsimą klasiką į sąmoningą tautosakos patirties eksploatavimą, prieš akis turint ir P. Ruigio pirmąkart taip iškeltą ne vien gyvosios lietuvininkų šnekos, bet ir žodinės jų kūrybos grožį, juoba kad Donelaitis ėmėsi kurti ne religinę, o pasaulietinę poeziją, vaizdavimo objektu pasirinkdamas pačios folkloro kūrėjos – kaimo bendruomenės gyvenimą su jo savitomis etninėmis, etinėmis bei estetinėmis tradicijomis. Donelaičio kūryboje, ypač jo „Metuose“, sąmoningai ar intuityviai, bet praktiškai bei labai sėkmingai yra realizuojamos ir P. Ruigio nurodytos meninės lietuvių tautosakos savybės – sinonimikos turtingumas, deminutyvinių ir pašėpiamų vardažodžių, da-

lyvių ir kitų veiksmožodinių formų pomėgis, tropinių nusakymų, subtilių užuominų gausa ir Ruigio ypač akcentuotas liaudiškos kalbės senos išmoningumas, šmaikštumas, sąmojingumas. Tai, kad Donelaitis išties buvo skaitęs P. Ruigio veikalą, patvirtina ir kai kurie jų raštų sutapimai: „Metuose“ yra parafrazuojama ir Ruigio pateikta žaisminga liaudies minilė apie sturluką ir syveidą.

Tačiau apibendrinant reikia dar kartą pabrėžti, kad Donelaičio kūrybos tautosakiškumą sudaro ne čia užtinkamos atskiros liaudies kūrybos savybės bei bruožai, juoba ne konkretūs folkloriniai įvaizdžiai ar motyvai, kurių mūsų klasikas niekur necituoja ir neimittuoja, o pati nematoma, bet visada jaučiama liaudies kūrybos dvasia, jo originalios poezijos gelmenyse glūdintys estetiniai ir poetiniai tautosakos principai, kuriuos atsekus ir iššifravus tikriausiai pasirodytų, jog būtent pirmojo mūsų klasiko palikimas yra pats aukščiausias renesansinio senosios lietuvių literatūros folkloriškumo taškas, pasiektas ne kokių teorinių svarstymų, o konkrečios meninės praktikos sferoje. Didysis vokiečių literatūros klasikas J. V. Gėtė, kuris daugeliu atvejų taip pat renesansiškai rėmėsi tautosakos patirtimi, yra pasakęs, jog jo kūryba iš esmės yra kolektyvinė kūryba, tik turinti Gėtės vardą; šie žodžiai tikriausiai tiktų ir ne ką vyresniam didžiojo vokiečių poeto amžininkui, mūsų Donelaičiui, nors jis pats, skirtingai nuo Gėtės, apie savo kūrinių ryšius su tautosaka niekur nėra kalbėjęs.

Tolydžio stiprėjęs Mažosios Lietuvos etninės raštijos ryšys su tautosaka, daugiausia ir sudaręs prielaidas genialiai ir liaudiškai Donelaičio kūrybai iškilti, ypač krinta į akis, palyginus su to paties periodo ir iš esmės taip pat renesansiška Didžiosios Lietuvos etnine raštija, irgi beveik ištaisai konfesine, kuri, skirtingai nuo vis labiau germanizuojamos Mažosios Lietuvos, daugiau orientavosi ne į tautosaką ir apskritai ne tiek į etninę savo tautos kultūrą, kiek į čia vyravusios akademinės lotyniškosios raštijos patirtį, paremtą Antikos kultūros ir literatūros tradicijomis, savo esme

bendraeuropinėmis, o savo pobūdžiu – daugiau vakarietiškomis. Tas tradicijas LDK nuo XVI a. antrosios pusės intensyviai propagavo ir vis labiau įtvirtino iš Rytprūsų atsiklęs kosmopolitiškas jėzuitų ordinas ir jo vadovaujama Vilniaus akademija, kurios spaustuvė leido beveik visas, taip pat ir lietuviškas Didžiosios Lietuvos knygas. Netgi lietuvių raštijos LDK pradininkas M. Daukša, tolimos Žemaitijos kanauninkas, įvairiapusiško humanistinio išsilavinimo žmogus, dar nepriklausęs jėzuitų ordinui, bet kūrybiškai išvertęs ispanų jėzuito J. Ledezmos katekizmą (1595) ir lenkų jėzuito J. Vujeko postilę (1599), kurios lenkiška „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ tapo pirmuoju lietuviybės manifestu, teoriškai pagrindusiu etninės kultūros ir jos pamato – gimtosios kalbos bei vietos papročių teises, savo vertimuose puikiai atskleidęs šnekamosios liaudies kalbos galimybes etninei raštijai kurti. pro liaudies kūrybą, tautosakos turtus praėjo abejingai.

Baigiant šias bendro pobūdžio pastabas apie kontraversiškas, dar neištyrinėtas Donelaičio ir visos senosios lietuvių raštijos sąsajas bei sąveikas su tautosaka, tenka konstatuoti, jog anksčiau negu LDK užmegzti Mažosios Lietuvos humanistų ryšiai su žodine liaudies kūryba, palyginus su Vakarų Europos šalių literatūra, irgi buvo gana vėlyvi. Faktiškai jie užsimezgė ne XVI ir net ne XVII, o XVIII amžiuje, kai Vakarai tą pamatinę, renesansinę tautosakos ir rašytinės kūrybos sąveikos stadiją jau buvo perėję ir dargi išgyveno klasicizmo atneštą profesionaliosios literatūros priešiškomą liaudies menui kaip primityviam ir neperspektyviam vaizdavimo būdai. Vėliausiai iš visų Europos tautų tapę krikščionimis, germanizuojami lietuvininkai šviesiausių savo atstovų lūpomis ir XVI, ir XVII a. minėjo ne savo kraštiečių tautosaką, o jų mitinę pasaulėžiūrą, sielvartavo dėl pagoniškų prietarų stiprumo (Mažvydas, Bretkūnas). XVII a. tuos gausius ir įvairius, ilgai lyg kokiame rezervate išsilauikusius lietuvininkų mitinius tikėjimus ir etninius papročius

imta rinkti, aprašinėti ir skelbti, bet dažniausiai ne jų pačių, o vokiečių autorių (E. Vagnerio veikalas lotynų k. „Lietuvių gyvenimas ir papročiai Prūsijoje“ (1621), T. Lepererio ir M. Pretorijaus vokiškos studijos XVII a. antroje pusėje). Ir tik XVIII a. pradžioje daugiausia irgi vokiškos kilmės, bet sulietuvėjusių autorių darbuose atkreiptas specialus dėmesys ir į pačią tautosaką, keliami jos meninė vertė bei reikšmė rašytinės lietuvių literatūros tobulinimui (M. Merlino, Pil. Ruigio traktatai). Jų mintis ir siekius praktiškai realizavo Donelaitis savo poetine kūryba, kurią reikia laikyti pačiu aukščiausiu, dargi kulminaciniu senosios lietuvių literatūros ir tautosakos sąsajos ir sąveikos tašku, atitikusiu Vakarų Europoje dar XVI a. rašytojų humanistų pasiektą tų ryšių lygmenį ir modelį.

Vėlyvus Mažosios Lietuvos raštijos kontaktus su tautosaka lėmė objektyvios istorinės aplinkybės. Manytume, kad ir pačiame dvasiniame lietuvininkų gyvenime vyravusias archajines mitines nuostatas, pagoniškos kilmės papročius ir ritualus, kurių tiesa ir galia taip ilgai ir nuoširdžiai tikėta, tik XVIII a. ima ryškiau nustelbti bei persverti reformatų labai aktyviai ir suprantamai, gimtuoju žodžiu propaguota krikščioniškoji pasaulėžiūra, kurios įsitvirtinimas, mūsų supratimu, kaip tik ir sudarė objektyvias prielaidas mitologijai transformuotis, peraugti, o gal tiksliau – įaugti, įsilieti į tautosaką, kuri ją traktuoja ne kaip neginčijamą tiesą, o kaip gražų pramaną. Šį dėsnį, kad būtent krikščionybės pergalė lėmė tautosakos įsitvirtinimą bei suklestėjimą, manytume, patvirtina visos Europos dvasinė evoliucija. Tik pietinėse ir vakarinėse žemyno šalyse tai įvyko daug anksčiau, ilgaamžiais Viduramžiais, kurių vieną ryškiausių kultūrinių ir meninių ypatumų kaip tik ir sudaro per visą žmonijos istoriją pats vešliausias žodinės liaudies kūrybos prasiskleidimas. Galbūt ši mintis daug kam pasirodys paradoksali, bet esame įsitikinę, kad būtent krikščionybė Europa turi būti dėkinga už tokią gausią ir turtingą žodinę liaudies kūrybą, kokia kiti žemyno kontinentai vargu ar gali pasigirti.

Mažosios Lietuvos tautosakos istorinį jaunumą tarsi patvirtina ir pats jos pobūdis. Antai ne viena XIX a. pradžioje L. Rėzos paskelbta tenykštė liaudies daina dar turi ryškių sąsajų su mitologiniu pasaulėvaizdžiu, nors kai kurie tyrinėtojai jų autentiškumą linkę abejoti. Vis dėlto drįstame pateikti dar vieną eretinę prielaidą, kad Didžiojoje Lietuvoje tame pačiame XVIII a. dėl silpnėsio negu Mažojoje Lietuvoje krikščionybės įsitvirtinimo kaimo žmonių pasaulėžiūroje (dažniausiai lenkiškai skelbiamų krikščionybės tiesų liaudis tiesiog nesuprato) tautosaka galėjo būti dar jaunesnė, o gal ir silpnesnė; žodinės liaudies kūrybos apogėjus Didžiosios Lietuvos kaime nusidriekia į XIX a., kada tik tautosaka čia ir tepradėta rinkti bei skelbti. Menką jos paplitimą LDK netiesiogiai patvirtina ir pirmąsias lietuvininkų dainas paskelbęs Pil. Ruigys, ten buvęs pačioje XVII a. pabaigoje, bet tegirdėjęs tik “mokytų žmonių sukurtas dainas”, iš kurių pamini tikriausiai miesčionišką užstalės dainą apie apynį, “priskiriamą vienam šauniam Kaino burmistruvi”.¹¹ Į kultūrinį ir meninį Didžiosios Lietuvos gyvenimą liaudies kūryba, pirmiausia irgi dainuojamoji, viešai įžengė tik XIX a. pradžioje su S. Daukanto, S. Stanevičiaus rinkiniais ir iškart ėmė intensyviai kontaktuoti su visa rašytine XIX a. poezija (A. Strazdas, S. Valiūnas, S. Stanevičius, A. Vienažindys ir kt.), bet jau ir kitokiu, ne vien renesansiniu pagrindu.

Staigų ir spartų tautosakos vaidmens išaugimą XVIII a. Mažosios Lietuvos dvasiniame gyvenime ir jo galimą sumenkėjimą vis labiau niokojamos ir irstančios LDK autochtonų prislėgtoje sieloje lėmė ir konkretūs socialiniai faktoriai. Po 1709 – 1711 m. maro epidemijos, Mažojoje Lietuvoje išnaikinusios kone pusę vietos gyventojų lietuvininkų, prasidėjo intensyvi krašto kolonizacija, kuri, mūsų supratimu, ne užslopino, o paskatino išlikusių gyvų autochtonų etninę savivoką ir savignyą, kurią ten per pusantro šimto metų jau buvo suformavęs laisvai puoselėjamas gimtasis žodis; kolonizatorių sukeltos nutautimo grėsmės akivaizdoje į talką gyvam ir ofi-

cialiai pripažįstamam lietuviškam žodžiui atėjo ir padidėjęs dėmesys etniniams papročiams ir apeigoms, bendrų darbų ir švenčių metu atliekamoms dainoms. Savita pasipriešinimo svetimšalei kultūrai išraiška reikia laikyti ir XVIII a. Mažosios Lietuvos kaimuose paplitusias vadinamųjų surinkimininkų sueigas, jose kolektyviai giedamas protestantiškas giesmes.

Kitaip būta Didžiojoje Lietuvoje, kurioje net į kaimiškas parapijas vis dažniau vyko dirbti lenkiškai temoką kunigai, jau nuo pat oficialaus šalies apkrikštijimo XIV – XV a. sankryžoje krikščionišką tiesą skelbę lietuvių baudžiauninkui nesuprantama kalba. Tokiomis sąlygomis gimtasis žodis čia teruseno uždarytas siaurose žemdirbio kiemo ir kaimo buities ribose, o viešajame gyvenime paprastai būdavo ne tik nepripažįstamas, bet ir niekinamas. Todėl XVIII a. LDK miestus ir kaimus užgriuvusio rusų ir švedų kariuomenės siautėjimo, bado ir maro sąlygomis gimtasis žodis ir juo kuriama tautosaka galėjo tik skursti ir blėsti, neįstengdama atlikti to tautos žadinimo vaidmens, kuris buvo lemiamas Mažosios Lietuvos dvasinėje rezistencijoje, esmingai prisidėjusioje prie pirmojo lietuvių genijaus iškilimo.

Pagaliau yra dar viena, daugiau vidinė, bet irgi objektyvi priežastis, lėmusi skirtingus Mažosios ir Didžiosios Lietuvos raštijos santykius su tautosaka. Ji slypi šių dviejų regionų lietuviškų raštų žanro skirtumuose: Mažojoje Lietuvoje vyravo ir daugiausia buvo spausdinamos religinės giesmės – pagrindinė protestantiškų maldų forma, atliekama ne tik dvasininkų ir ne tik bažnyčioje, bet ir visų tikinčiųjų, dažnai ir namų aplinkoje, šeimos narių ar viso kaimo gyventojų balsais. Būrų dažnai ir kolektyviškai giedamos giesmės neišvengiamai įgydavo liaudies dainų melodikos ypatumų, kurie tarsi savaime skatino tautosakos elementų skverbimąsi ir į kitas giesmių žanro sferas – ne tik į eilėdarą, kurios tobulinimui daug dėmesio skyrė visi tenykščiai giesmių vertėjai bei leidėjai, bet ir į sintaksę, frazeologiją, kompoziciją.

Tuo tarpu katalikiškoje Didžiojoje Lietuvoje visą laiką vyravo įprasti individualios maldos ir bažnytinio pamokslo žanrai, dažniau leisti ir atskirais rinkiniais (Mažojoje Lietuvoje per visą XVI – XVIII a. periodą tepasirodė tik vienintelė J. Bretkūno parengta postilė). Retorinis pamokslo žanras su jam savybingu minties, o ne vaizdo primatu vargiai tegalėjo užmegzti kokius net formalius ryšius su pasakojamaisiais tautosakos žanrais, paremtais atvira išmone, vaizduotės žaismu. Tiesa, rečiau ir ne taip gausiai Didžiojoje Lietuvoje leistuose giesmynuose kai kurių liaudies dainų elementų taip pat esama (XVII a. viduryje S. Slavočinskio sudarytas rinkinys, XVIII a. net keliolika kartų pakartotas P. Šrubauskio parengtas giesmynas “Balsas širdies”). Tačiau tuos atskirus elementus, manytume, įtėpė ne vidinis, spontaniškas pačios tautosakos skverbimasis, o pirmiausia Mažosios Lietuvos protestantų giesmių pavyzdys. Įtakos čia turėjo ir platesni europiniai veiksniai; kaip žinoma, pirmas Europoje Biblijos giesmės į gimtąją kalbą ėmėsi versti Reformacijos įkvėpėjas M. Liuteris dar XVI a. pateikdamas labai menišką, ne tik liaudišką, bet ir tautosakišką psalmių modelį, į kurį orientavosi visa Renesansinė Europa. Didžiąją Lietuvą Liuterio tradicija pasiekė ne tik per anksčiau Mažosios Lietuvos protestantų išleistus lietuviškus giesmių vertimus, bet ir per lenkiškus giesmynus, kurių pagrindą sudarė talentingo lenkų Renesanso poeto J. Kochanovskio padaryti Dovydo psalmių vertimai, norom nenorom kreipę ir LDK vertėjus katalikus atsižvelgti į poetinę lietuviškų liaudies dainų ir raudų patirtį, tik siauriau ir paprastai ne taip sėkmingai panaudotą kaip Mažojoje Lietuvoje.

Autentiška vėlokai suklestėjusios savo krašto tautosakos dvasia į Didžiosios Lietuvos literatūrą, pirmiausia irgi į poeziją, plačiai išilėjo taip pat tik XIX a., kai Mažojoje Lietuvoje ne tik gyvybinga ne tik tautosakiška, bet ir apskritai lietuviška tradicija jau labai susiaurėjo ir išseko, nepajėgusi atsispirti kolonizacijos atneštai racionalizuotai ir pragmatizuotai germaniškajai kultūrai. Ir tik šio nutautimo amžiaus pradžioje L. Rėzos išleista Donelaičio kūryba padarė jį ne tik liaudiškiausiu, bet ir tautosakiškiausiu visų laikų lietuvių poetu. Įrodyti gelminius, todėl sunkiai pastebimus pirmojo mūsų klasiko ryšius su tautosaka yra pagrindinis neišspręstas donelaistikos uždavinys.

Nuorodos

- ¹ *Slaviūnas Z.* K. Donelaičio ryšiai su tautosaka // Literatūra ir kalba. T. VII. P. 99 – 127.
- ² Ten pat. P. 126.
- ³ Literatūra ir kalba. T. VII. P. 17.
- ⁴ *Žukas S.* Tautosaka dabartinėje lietuvių poezijoje. V., 1983. P. 15.
- ⁵ Ten pat. P. 163.
- ⁶ *Ruigys P.* Lietuvių kalbos kilmės, būdo ir savybių tyrinėjimas. V., 1986. P. 152.
- ⁷ *Kuzmickas V.* Kristijonas Donelaitis. V., 1983. P. 209.
- ⁸ *Žr. Radzevičius A.* Senosios lietuvių literatūros ir kultūros akiračiai. K., 1997. P. 416 – 419.
- ⁹ *Žr. Lebedys J.* Senoji lietuvių literatūra. V., 1977. P. 104.
- ¹⁰ *Ruigys P.* Lietuvių kalbos kilmės, būdo ir savybių tyrinėjimas. V., 1986. P. 373.
- ¹¹ Ten pat. P. 157.

Algimantas Radzevičius

FOLKLORISTIC ELEMENTS IN THE POETRY OF K. DONELAITIS

Summary

The work by the first "classic" in Lithuanian literature is at present generally related to its roots in ethnic folklore in a narrow and negative way. In this article we express the non-traditional opinion that a study of Donelaitis' relation of folklore reveals rich resources employed by the father of Lithuanian poetry, and shows how folklore helped shape his artistry and literary portrayals, his expression of human dealings in terms of the non-human world of nature, his personification of natural processes, and his use of hyperbole to describe human behaviour. The close ties between belles-lettres and folklore is here understood as characteristic of Renaissance developments in the sixteenth century. This development, which ran counter to neoclassical scorn of folklore, reached its culmination in the Lithuanian-German culture and literature of Donelaitis' homeland, Greater Lithuania, in the eighteenth century.